UOT 336.7

Nicat Həmzə oğlu MURADOV
Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi, İqtisadiyyat İnstitutunun doktorantı,
Email: nicatmourad@mail.ru
https://doi.org/10.30546/4.71.73001.2025.001.047

AQRAR SEKTORDA MALİYYƏ-KREDİT PROBLEMLƏRİ VƏ ONLARIN HƏLLİ YOLLARI

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi aqrar sektorda maliyyə-kredit problemlərini tədqiq etmək və onların həlli istiqamətində elmi cəhətdən əsaslandırılmış tövsiyələr hazırlamaqdır.

Tədqiqatın metodologiyası - Məqalə hazırlanarkən müəllif elmi-tədqiqat üsullarından, o cümlədən müqayisə, məntiqi ümumiləşdirmə və statistik təhlil metodlarından faydalanmışdır.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, irəli sürülən təklif və tövsiyələr ölkəmizdə aqrar sektorun maliyyə problemlərinin həlli və bu sahənin daha da inkişaf etdirilməsi istiqamətində layihələrin hazırlanmasında faydalı ola bilər.

Tədqiqatın nəticələrinə dair onu qeyd etmək olar ki, aqrar sektorun mövcud vəziyyəti təhlil olunaraq sahənin inkişafı, maliyyə-kredit problemlərinin aradan qaldırılmasına dair innovativ həll yolları təqdim edilmişdir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi. Müəllifin ölkəmizdə aqrar sektorun inkişafı, bu sahədə maliyyə çatışmazlıqlarının aradan qaldırılması, aqrar istehsalçıların maliyyə resurslarına əlçatanlığının təmin edilməsi kimi məsələlərə yanaşması məqalənin orijinallığını və elmi yeniliyini ifadə edir.

Açar sözlər: Aqrar sektor, idxal, dayanıqlı inkişaf, subsidiya, qrant, maliyyə problemləri, investisiya, kredit, məsləhət xidmətləri, dövlət dəstəyi və s.

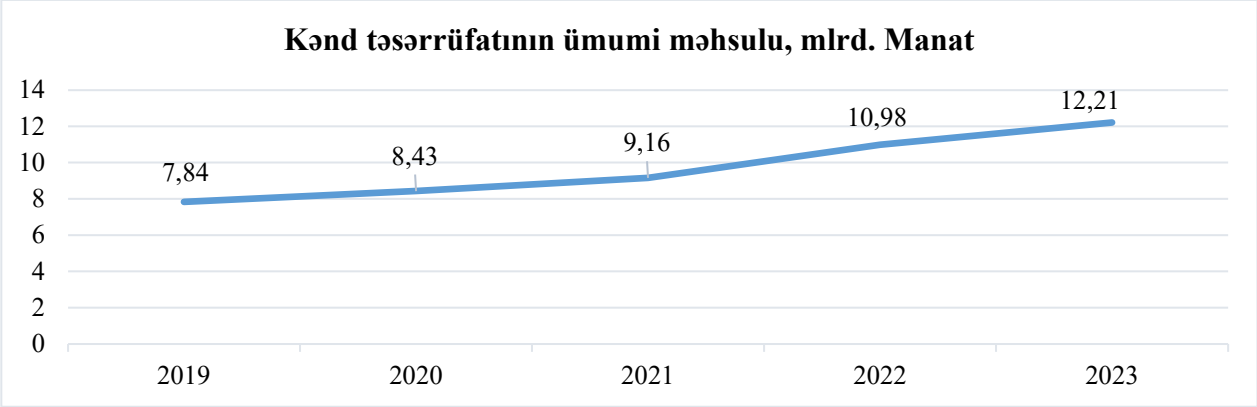
Giriş

Müasir dövrdə rəqabət qabiliyyətinin formalaşdırılması, ümumilikdə iqtisadiyyatın, eləcə də onun ayrı-ayrı sahələrinin rəqabətqabiliyyətlilik problemləri aktualdır. Ona görə ki, İKT-nin inkişafı, internetin cəmiyyət həyatının aparıcı tərkib hissəsinə çevrilməsi dünyanı daha "kiçildərək" vahid iqtisadi orqanizmə çevirmişdir. Bütün bunlar həm də əmtəə və xidmətlərin hərəkətliliyini də intensivləşdirmişdir ki, bu da rəqabətə davamlılığı zəruri edir.

Kənd təsərrüfatı, aqrar-sənaye kompleksi milli iqtisadiyyatın prioritet sahələrindən biridir. Bu sahənin normal inkişafı və uğurlu fəaliyyəti ölkənin ərzaq təminatı və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, iş yerlərinin saxlanması, regionların inkişafı, kənd yerlərinin dinamik olması və s. kimi məsələlərə də təsir edir. Eyni zamanda, bütün sahələr kimi aqrar sektor da bir sıra səciyyəvi xüsusiyyətlərlə xarakterizə olunur. Bundan əlavə, aqrar sektor mövsümi fəaliyyət xarakteri daşıyır, ətraf mühit və ekoloji amillərdən ciddi şəkildə asılıdır. Bu amillər kənd təsərrüfatı subyektlərinin investisiya cəlbediciliyinin aşağı olmasına da təsir edir.

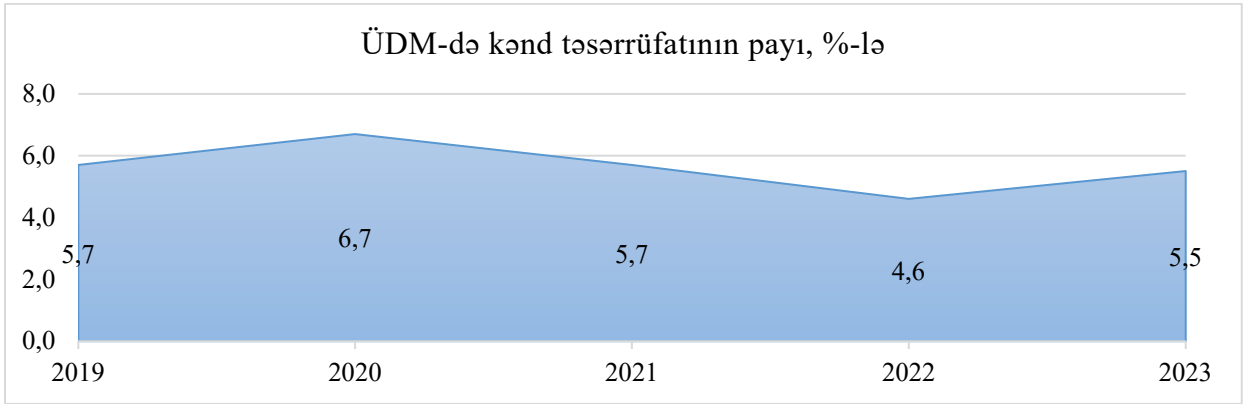
Aqrar sektorun mövcud vəziyyəti və idxaldan asılılıq məsələləri

Xarici investorlar iqtisadiyyatın aqrar sektoruna sərmayə yatırmaqdan çəkinirlər, çünki onun aşağı rentabelliyi və əhəmiyyətli riskləri var. Bu baxımdan, Azərbaycan Respublikasının aqrar sektorunda investisiya siyasəti qısamüddətli xarakter almışdır. Başqa sözlə desək, uzunmüddətli və tam investisiya qoyuluşlarından daha çox qısamüddətli kreditləşmə xarakteri daşıyır [2]. Ümumilikdə isə, sahənin maliyyə təminatında çatışmazlıqlar da var ki, bu da daha çox risklər, az gəlirlilik, aşağı rentabellilik, mövsümilik kimi amillərlə izah edilə bilər.

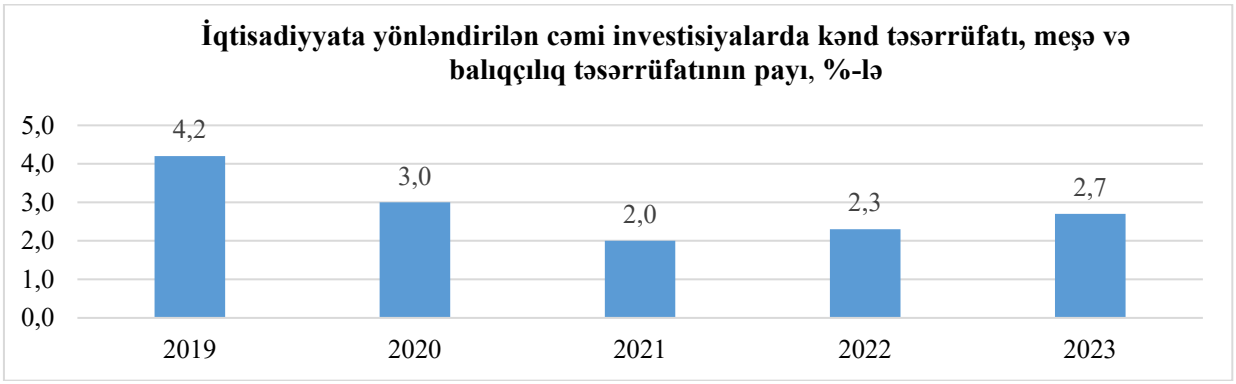
Mənbə: *https://stat.gov.az/source/agriculture/*

Əslində, statistik məlumatlardan görünür ki, son illər kənd təsərrüfatının ümumi məhsulu dinamik olaraq artır. 2019-2023-cü illərdə 4.37 milyard manat və ya 35.8 faiz çoxalıbdır. Bununla belə həm sahəyə yönləndirilən vəsaitlərdə, həm də potensial imkanların təsərrüfat dövriyyəsinə cəlb edilməsində nəzərəçarpacaq dəyişiklik hiss olunmur. ÜDM-in həcmində də kənd təsərrüfatının payı 5-6%-lə davam edir.

Mənbə: https://stat.gov.az/source/agriculture/

Qoyulmuş investisiyalar, əldə edilən məhsul istehsalı və eləcə də ümumi ÜDM-də sahənin payı bir-birini tamamlayır. Lakin, bu, mövcud potensialdan daha səmərəli istifadəni təmin etmir. Sahəyə özəl investisiyaların cəlbi, aqrar sahədə dövlət-özəl tərəfdaşlığı hələlik özünü nəzərəçarpacaq dərəcədə əks etdirmir. İllər keçsə də, aqrar sektora yönəldilən vəsaitlər, ümumi investisiya qoyuluşlarının, təqribən 2.9 faizini təşkil edir.

Mənbə: https://stat.gov.az/source/agriculture/

Bu rəqəmlər innovasiyaların, yeni texnika və texnologiyaların tətbiqinə, təsərrüfat məhsuldarlığından potensial məhsuldarlığa doğru hərəkəti tam dəstəkləmir və nəticədə bir çox məhsullar üzrə idxaldan asılılıq davam edir.

2023-cü ildə Azərbaycanın icmal ərzaq balansı, ton

Bitkiçilik məhsulları üzrə				
	İlin əvvəlinə qalıq	**İstehsal**	**İdxal**	**Ehtiyatların cəmi**
Dənlilər (çəltik istisna olmaqla), cəmi	551.856	3.139.933	1.313.703	5.005.492
buğda	281.259	1.792.419	1.175.341	3.249.019
arpa	179.412	1.039.019	47.665	1.266.096
qarğıdalı	86.740	287.001	73.063	446.804
vələmir	3.423	10.179	2.293	15.895
sair dənlilərin cəmi	1.022	11.315	15.341	27.678
Dənli paxlalılar üzrə cəmi	24.733	18.229	12.131	55.093
Kartof	669.720	1.010.517	186.704	1.866.941
Bütün növ tərəvəz	317.893	1.825.592	58.453	2.201.938
soğan	55.038	310.259	2.401	367.698
sair tərəvəzlər	262.855	1.515.333	56.052	1.834.240
Bostan məhsulları	3.518	438.198	725	442.441
Meyvə və giləmeyvə	29.137	1.261.310	170.289	1.460.736
Üzüm	2.294	224.517	24.644	251.455
Heyvandarlıq məhsulları üzrə				
Ət və ət məhsulları, cəmi	11.600	379.726	66.751	458.077
mal əti və ət məhsulları	3.620	152.787	20.207	176.614
qoyun və keçi əti və ət məhsulları	1.291	88.946	4.793	95.030
donuz əti və ət məhsulları	252	492	9.993	10.737
quş əti və ət məhsulları	6.437	137.501	31.758	175.696
Süd və süd məhsullarının cəmi	43.154	2.283.991	474.632	2.801.777
Yumurta, min ədəd	39.228	2.188.154	1.339	2.228.721
Balıq və balıq məhsulları	3.363	62.722	21.081	87.166
Pendir	6.426	55.063	9.165	70.654
Ət və ət məhsulları, cəmi	11.600	379.726	66.751	458.077
mal əti və ət məhsulları	3.620	152.787	20.207	176.614
qoyun və keçi əti və ət məhsulları	1.291	88.946	4.793	95.030

Mənbə: *https://stat.gov.az/source/food_balances/*

Göründüyü kimi, istər bitkiçilik, istərsə də heyvandarlıq məhsullarının əksəriyyəti üzrə idxaldan ciddi asılılıq mövcuddur. Ölkəmizin potensial imkanları, xüsusilə işğaldan azad edilmiş ərazilərin təbii-iqtisadi potensialı idxaldan asılılığı minimuma endirməyə imkan verir. Daha çox buğda, kartof, meyvə və giləmeyvə idxal edirik. Hansı ki, düzgün planlaşdırma və lazımi maliyyə təminatı ilə bu məhsullar üzrə tələbatımızı ödəyəcək imkanlar mövcuddur.

Aqrar sahəyə dövlət dəstəyinin əsas istiqamətləri

İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, dövlətlərin aqrar sahəyə dəstəyi uzunmüddətli və davamlı xarakter daşıyır, yalnız böhranlı situasiyaları, çətinlik yaranmış vəziyyəti neytrallaşdırmaq üçün deyil, eyni zamanda sabit və dayanıqlı inkişafın təmin edilməsi məqsədilə formalaşmışdır. Əslində isə, dövlətlərin aqrar sahəyə dəstəyi bir tənzimləyici, stimullaşdırıcı mahiyyət kəsb

edir və ümumi şəkildə aşağıdakı kimi xarakterizə etmək olar [1,s.112-125; 3,s.86-103; 4]:

- Aqrar istehsal sahələrinə, aqrobiznesə investisiya cəlb edilməsi üçün müvafiq qərarların qəbulu, aqrobiznes sahəsində investisiya proseslərinin tənzimlənməsi;
- Aqrar sahədə maddi-texniki resurslardan, işçi qüvvəsindən və istehsal potensialının digər elementlərindən qarşılıqlı istifadənin səmərəli təşkili;
- Aqrar sektorun infrastruktur təminatının yaxşılaşdırılması, ixracyönümlü məhsul istehsalının stimullaşdırılması, bazara çıxışın asanlaşdırılması, aqrar məsləhət və marketinq xidmətlərinin təşkili;
- Ətraf mühit və ekoloji məsələlər ilə bağlı təsərrüfat subyektlərinin mütəmadi olaraq maarifləndirilməsi;
- Statistik və iqtisadi məlumatlandırma vasitəsilə aqrar sahəyə dəstək göstərilməsi, ətraf mühit və ekoloji amillərin nəzərə alınması şərtilə, təbii-iqtisadi resurs potensialından səmərəli istifadənin təmin edilməsi;
- Müəyyən regionlarda, ərazilərdə dövlət tədarük məntəqələrinin yaradılması ilə məhsulların bazara çıxarılmasına dəstək verilməsi. Mövsümi qiymətlərin elan edilməsilə, məhsulların tədarükünün həyata keçirilməsi, bazara çıxış imkanları olmayan və ya məhdud olan istehsalçıların məhsullarının tədarük məntəqələrində toplanması.

Aqrar istehsalçıların maliyyə-kredit problemlərinin həlli yolları

Bütün bunlarla yanaşı, aqrar sahənin maliyyə təminatı kənd təsərrüfatının, aqrar-sənayenin inkişafı üçün əhəmiyyətli bir faktordur. Bu təminat fermerlərə, aqro bizneslərə və kənd təsərrüfatı sahəsində fəaliyyət göstərən müəssisələrə müxtəlif maliyyə resursları, kreditlər, subsidiyalar və investisiyalar təmin edir. Ümumiyyətlə isə, maliyyə təminatının başlıca məqsədlərini aşağıdakı kimi təsnifləşdirə bilərik [3,s.32-47; 6,s.143-157; 13; 14]:

- **İnvestisiya dəstəyi və ya təminatı –** aqrar sahədə fəaliyyət göstərən təsərrüfat subyektlərinə yeni texnologiyalar tətbiq etmək, avadanlıqlar əldə etmək və məhsul istehsalını artırmaq üçün investisiya qoyuluşları zəruridir ki, maliyyə təminatı buna da imkan yaradır;
- Maliyyə təminatının imkan yaratdığı məsələlərdən biri də risklərin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsidir – yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, kənd təsərrüfatı təbii fəlakətlər, bazar qiymətlərinin dalğalanması və digər risklərə qarşı sığorta və maliyyə mühafizəsinin təmin edilməsi.
- **Maliyyə təminatı** kənd təsərrüfatı subyektlərinə və ümumilikdə aqrobiznesə uyğun, daha əlverişli kreditlər, qrantlar və digər maliyyə resurslarının tapılmasına dəstək verir;
- Kənd təsərrüfatı sahəsində maliyyə təminatının yarada biləcəyi mühüm məsələlərdən biri də resurslardan necə istifadə etmək barədə təlim və seminarların təşkili, maarifləndirmə işlərinin aparılmasıdır;
- Bu istiqamətdə vacib məsələlərdən biri də kənd yerlərində maliyyə xidmətlərinin inkişaf etdirilməsidir ki, əslində bu da maliyyə təminatının əsas məqsədlərindən biri olmalıdır. Təminat və xidmətlərin şaxələnməsi özlüyündə maliyyə əlçatanlığının vacib şərti kimi çıxış edir.

Aqrar sahənin maliyyə təminatı, kənd təsərrüfatının davamlı inkişafı, ərzaq təminatı və təhlükəsizliyi ümumi iqtisadi inkişaf üçün əsas rol oynayır. Bunu nəzərə alaraq, hökumət, banklar və beynəlxalq təşkilatlar bu sahədə müxtəlif proqramlar və strategiyalar hazırlayaraq dəstək verirlər. Maliyyə təminatı yalnız məhsul artımı üçün deyil, eyni zamanda yeniliklərin tətbiqi, qabaqcıl təcrübələrin öyrənilməsi baxımından da vacibdir. Kənd təsərrüfatı sektoruna maliyyə dəstəyi əkinçilik təcrübələrinin inkişafı, innovasiyaları və davamlılığı təşviq etmək üçün çox vacibdir. Hansı ki, bu dəstək müxtəlif mənbələrdən və müxtəlif formalarda ola bilər.

Müşahidə və araşdırmalar göstərir ki, inkişaf etmiş ölkələrdə maliyyə dəstəyinin geniş yayılmış formalarından biri subsidiya və qrantlardır. Belə ki, hökumətlər çox vaxt fermerlərə istehsal xərclərini azaltmaq və onların gəlirliliyini artırmaq üçün birbaşa subsidiyalar vasitəsilə maliyyə yardımı göstərirlər. Subsidiyalar da fərqli formada tətbiq edilir. Əksər hallarda subsidiyalar məhsula görə verilir. Yəni, dövlət sanki məhsul sifarişçisi rolunda çıxış edir. Aqrar istehsalçıya əkin dövründə müəyyən vəsait ödəyir, hazır məhsulu öncədən, bazara uyğun, razılaşdırılmış qiymətə

alacağını bildirir, məhsul yığımı dövründə isə lazımi həcmdə məhsulu istehsalçıdan qəbul edir və subsidiyanın da qalan hissəsini ödəyir. Maliyyə dəstəyi üsulu kimi tətbiq edilən qrantlar isə daha çox qabaqcıl təcrübələrin davamlı tətbiqi və ya yeni texnologiyalara investisiya kimi konkret layihələr üçün təklif olunur. Təcrübədən də məlum olduğu kimi, qrantlar konkret mövzu və ya istiqamət üzrə elan edilir, eləcə də konkret tarixə fokuslanır. Araşdırmalar göstərir ki, qrantlar çərçivəsində tətbiq edilən yeniliklər qısa zamanda geniş yayılır və qrantlar müəyyən bir yeniliyin tətbiqinin ilk addımı, təşəbbüskarı kimi çıxış edir [8; 9; 13; 15].

Aydındır ki, bazar münasibətləri şəraitində maliyyə təminatının, maliyyə dəstəyinin başlıca mənbələrindən biri də bank kreditləridir. Faiz və qaytarılma şərtləri uyğun olan sərfəli kreditlərə çıxış aqrar istehsalçı təsərrüfat subyektlərinə avadanlıq, toxum və digər zəruri resurslara investisiya qoymağa imkan verir. Eyni zamanda, istehsalı genişləndirməyə, daha çox məhsul əldə etməyə şərait yaradır. Ona görə də ixtisaslaşmış kənd təsərrüfatı bankları və mikromaliyyə təşkilatları tərəfindən fermerlər üçün xüsusi kredit məhsullarının təklifi olduqca önəmlidir. Əvvəldə də qeyd edildiyi kimi, aqrar sahə aşağı rentabelli və riskli (ətraf mühit və ekoloji amillərdən asılılıq) olduğu üçün kredit şərtlərinin də fərqləndirilməsi zəruridir. Yəni, aqrar sahəyə verilən kreditlər, kreditləşdirmə şərtləri digər sahələrlə müqayisədə daha fərqli yanaşma, daha dəqiq qiymətləndirmə tələb edir [3; 8; 9].

Rentabelliyin aşağı olması və risklilik baxımından aqrar sığorta münasibətlərinin də inkişafı zəruri hesab edilir. Başqa sözlə desək, sığorta aqrar sektorda kreditləşməni sürətləndirə və prosesə təkan verə bilər. Bu baxımdan da, sığorta münasibətlərinin inkişaf etdirilməsi, hətta zəruri məhsul istehsalı ilə bağlı xüsusi sığorta proqramları da icra edilə bilər. Təbii ki, məhsul sığortası və heyvandarlıq sığortası fermerlərə təbii fəlakətlər, bazar dalğalanmaları və gözlənilməz hadisələrlə bağlı riskləri idarə etməyə kömək edə bilər. Nəticədə, aqrar istehsalçılar daha inamlı olar və daha çox məhsul istehsal edilər. Təcrübə göstərir ki, dövlətlər maliyyə ilə bağlı əhatə dairəsini genişləndirmək və əlçatan etmək, aqrar sahəyə daha çox kreditlər cəlb etmək, uzunmüddətli və davamlı kreditlər üçün sığorta haqlarını dəstəkləyirlər. Şübhəsiz ki, paralel olaraq kənd təsərrüfatı sektoruna investisiya qoyuluşları da təşviq edilməlidir. Aydındır ki, vergi güzəştləri və ya əlverişli investisiya siyasətləri kənd təsərrüfatına, o cümlədən infrastruktur və texnologiyanın inkişafına özəl sektorun investisiyalarını təşviq edə bilər. Bununla belə, ölkəmizdə fəaliyyət göstərən qabaqcıl fermerlərin, aqrar istehsalçıların da təcrübələrinin geniş təbliği məqsədəuyğun olardı. Bu təbliğatla həm cəmiyyətdə “aqrar sektordan da irihəcmli gəlir əldə etmək mümkündür” fikri formalaşar, həm də aqrar istehsalın cəmiyyətin gündəlik həyatında zəruriliyi, yerli məhsul istehsalının vacibliyi cəmiyyətə izah edilər. Nəticədə, bir maarifləndirmə tədbiri olan bu proses, investisiya cəlbediciliyini təşviq etməklə yerli potensial imkanlardan daha məhsuldar istifadəyə, yerli məhsul istehsalının artımına da kömək edə bilər [8; 9; 11; 14].

Müşahidələr göstərir ki, aqrar sektorun maliyyə təminatında vacib şərtlərdən biri də texniki təminat və təkmilləşdirici təlimlərdir. Fermerlərə təlim və resursların təmin edilməsi onların təcrübələrinin təkmilləşdirilməsinə, yeni texnologiyaların mənimsənilməsinə və məhsuldarlığın artırılmasına kömək edir. Müasir dövrdə bu sahədə “kənd təsərrüfatı məsləhət xidmətləri” aparıcı rol oynaya bilər. Bu xidmət həm faktiki fermerləri, aqrar istehsalçıları maarifləndirər, həm də ümumilikdə cəmiyyətin bu sahəyə marağını cəlb edə bilər.

Araşdırmalar göstərir ki, maliyyə təminatının həlli yollarından biri də aqrar tədqiqatların genişləndirilməsi, yeni məhsul növlərinin və imkanların aşkara çıxarılmasıdır. Bu istiqamətdə universitetlər, hökumətlər və özəl sektor arasında tərəfdaşlıq maliyyə cəlbediciliyini yüksəldə və innovasiyaları asanlaşdıra bilər. Əslində, dövlət-özəl tərəfdaşlığının aktual olduğu indiki dövrdə aqrar sektora da özəl investisiyaların cəlb edilməsi günün tələblərindən irəli gəlir. Ona görə də aqrar məsləhət xidmətləri və digər mümkün vasitələrlə kənd təsərrüfatı sahəsində dövlət-özəl tərəfdaşlığının inkişaf etdirilməsi məqsədəuyğun olardı.

Nəticə

Bütün sahələrdə olduğu kimi, aqrar sektorda da dayanıqlı inkişaf, maliyyə cəlbediciliyinin zəruri şərtlərindən biri də lazımi bazarlara asan çıxışın təmin olunmasıdır. Yəni, istehsal və satış proseslərinin bir-birini izləməsi, bir-birini dəstəkləməsidir. Təbii ki, istehsalın nəticəsi satış mərhələsində reallaşır və davamlı fəaliyyət üçün bu zəruridir. Bu baxımdan da, aqrar sitehsalçıları bazarlara bağlayan, marketinq yardımı göstərən və yerli məhsulları təşviq edən proqramlar gəlirlərin artımı və fəaliyyətin davamlılığı üçün məqsədəuyğun olardı. Bazara çıxış imkanlarının daimi asanlaşdırılması, istehsalçıya məhsullarını daha səmərəli şəkildə reallaşdırmaq imkanının yaradılması çox vacibdir. Ona görə də bu istiqamətdə daimi sahəvi dəstəklərin göstərilməsi ilə yanaşı, həm də ümumi siyasi dəstək olması lazımdır. Kənd təsərrüfatı sektorunu dəstəkləyən güclü siyasət və tənzimləyici çərçivələr investisiya və inkişaf üçün əlverişli mühit yarada, hazır məhsulların daha səmərəli reallaşmasına kömək edə bilər. Siyasi stimullaşdırmalara torpaq mülkiyyətinin təhlükəsizliyi, ticarət müqavilələrinin etibarlılığı, ərzaq təminatı və qida təhlükəsizliyi qaydaları daxil ola bilər [6; 8; 9; 16].

Beləliklə, yuxarıda sadalanan tədbirlər – vergi güzəştləri, sığorta münasibətlərinin inkişafı, aqrar tədqiqatların dəstəklənməsi, siyasi dəstəyin göstərilməsi, bazarlara asan çıxışın təmin edilməsi, subsidiyalaşdırma, qrantların elanı və s. məsələlərin hər biri aqrar sektora maliyyə cəlbediciliyi üçün olduqca vacibdir. Əslində, maliyyə dəstəyi, maliyyə təminatı, maliyyə cəlbediciliyi mahiyyət etibarı ilə bir-birini tamamlayan anlayışlar olub, hər bir sahənin normal və uzunmüddətli fəaliyyətinin, dayanıqlı inkişafının zəruri şərtlərindən biridir. Həm də ona görə ki, maliyyə dəstəyi cəmiyyətin gündəlik normal yaşayışının əsasını təşkil edən aqrar məhsulların istehsalını stimullaşdırır. Konkret desək, maliyyə dəstəyi və ya maliyyə təminatı ona görə vacibdir ki, o, fermerlərə müasir texnologiyaların tətbiqinə və məhsuldarlığın artırılmasına şərait yaradır, iqtisadi və ekoloji şoklara tab gətirməklə dayanıqlı inkişaf, keyfiyyətin yüksəldilməsi və s. kimi məsələlərə kömək edir. O cümlədən, maliyyə dəstəyi təbii ehtiyatlardan qənaətlə və daha səmərəli istifadə, kənd yerlə-rinin inkişafının təşviqi, regional inkişaf və ümumi iqtisadi artıma nail olunması baxımından həyati əhəmiyyət kəsb edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abbasov V.H. “Aqrar sahədə iqtisadi tənzimləmənin aktual problemləri”. Bakı, 2012, 422 səh.
2. Alıyev İ.H. “Aqrar sahənin iqtisadi tənzimlənməsinin aktual problemləri”. Bakı, AMEA-nın Xəbərləri, Humanitar və ictimai elmlər seriyası (İqtisadiyyat), 2019, səh. 131-138
3. Alıyev İ.H., Məmmədova Ş.Ə. “Aqrar sahənin inkişafının əsas maliyyə mənbələri”. Bakı, 2007, Elm, 227 səh.
4. Əhmədov R.K. “Aqrar sektorun maliyyə təminatının yüksəldilməsində vergi güzəştlərinin rolu”. Bakı, Azərbaycan Vergi jurnalı, 2015, №5, səh. 149-161.
5. Əliyev A.L. “İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə aqrar sektorun dirçəldilməsində mikromaliyyələşmədən istifadənin aktivləşdirilməsi istiqamətləri”. Bakı, BBU, Audit jurnalı, 2021, №3, səh. 41-52
6. Hüseynov M.C. “Aqrar sahənin dayanıqlı inkişaf problemləri”. Bakı, Nurlar, 304 səh.;
7. Qafarov N.C. “Aqrar istehlak bazarının formalaşması və inkişafının iqtisadi problemləri”. Bakı, 2023, “Kooperasiya” nəşriyyatı, 320 səh.
8. Rüstəmov R.M. “Aqrar sahədə davamlı inkişafın formalaşması məsələləri”. Bakı, 2019, Azərbaycan Aqrar Elmi, №2, səh. 182-186.
9. Tükanov M.M. “Kənd təsərrüfatının maliyyə təminatının yaxşılaşdırılması istiqamətləri”. Bakı, BBU, Audit jurnalı, 2022, №3, səh. 27-42.
10. Verdiyev Ə.Ç., Qarayev İ.Ş. “Aqrar bazarın formalaşmasının iqtisadi problemləri”. Bakı, 2014, Təhsil NPM, 256 səh.
11. Ziyadov F.H. “Azərbaycanda strateji yol xəritəsi kontekstində aqrar-emal müəssisələrinin

investisiya mexanizmlərinin gücləndirilməsi istiqamətləri". Bakı, BBU, Audit jurnalı, 2019, №4, səh.49-60.
12. Шишкина Д.А. Совершенствование банковского кредитования предприятий АПК // В сборнике «Наука сегодня: теоретические и практические аспекты: материалы международной научно-практической конференции». В 2-х частях. Научный центр «Диспут». 2017. С. 68-69.
13. Попова Л.В. Новый механизм кредитования АПК: плюсы и минусы // Вектор экономики. 2017. №8 (14). С. 21.
14. Гурфова С. А., Танашева Т. А. "ПРОБЛЕМЫ КРЕДИТОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИЙ АПК". Известия Кабардино-Балкарский ГАУ – № 4(18), 2017. С.64-71
15. https://tedris.taxes.gov.az/assets/upload/files/R.%C6%8Fhm%C9%99dv-Meqale.pdf;
16. https://vergijurnali.az/2021/09/16/az%C9%99rbaycanda-aqrar-sah%C9%99nin-maliyy % C9 % 99l%C9%99sdirilm%C9%99sinin-movcud-v%C9%99ziyy%C9%99ti-v%C9%99-inkisaf-perspektivl%C9%99ri/;
17. https://www.stat.gov.az/.

Ниджат Гамза оглы Мурадов
Аспирант Института экономики Министерства науки и образования Азербайджанской Республики
Email: nicatmourad@mail.ru

Финансово-кредитные проблемы в аграрном секторе и их решения

Резюме

Цель исследования заключается в изучении финансово-кредитных проблем в аграрном секторе и подготовке научно обоснованных рекомендаций по их решению.

Методология исследования: При подготовке статьи автор использовал научные методы исследования, включая сравнение, логическую обобщение и статистический анализ.

Практическое значение исследования: Предложенные рекомендации могут быть полезны для разработки проектов, направленных на решение финансовых проблем аграрного сектора и его дальнейшее развитие в нашей стране.

Результаты исследования: Можно отметить, что проведенный анализ текущего состояния аграрного сектора привел к предложению инновационных решений для развития сектора и устранения финансово-кредитных проблем.

Оригинальность и научная новизна исследования: Подход автора к таким вопросам, как развитие аграрного сектора, устранение финансовых дефицитов в этой области и обеспечение доступа аграрных производителей к финансовым ресурсам, отражает оригинальность и новизну статьи.

Ключевые слова: Аграрный сектор, импорт, устойчивое развитие, субсидия, грант, финансовые проблемы, инвестиции, кредит, консультационные услуги, государственная поддержка и др.

Nicat Hamza oglu Muradov
PhD Student, Institute of Economics, Ministry of Science and Education of the Republic of Azerbaijan
Email: nicatmourad@mail.ru

Financial and credit issues in the agricultural sector and their solutions

Summary

The aim of the research is to investigate financial and credit issues in the agricultural sector and to prepare scientifically grounded recommendations for solving these problems.

Research Methodology: In preparing the article, the author utilized scientific research methods, including comparison, logical generalization, and statistical analysis.

Practical Significance of the Research: The proposed suggestions and recommendations could be useful in developing projects aimed at solving financial problems in the agricultural sector and further advancing this area in our country.

Research Findings: It can be noted that an analysis of the current state of the agricultural sector has led to the presentation of innovative solutions for the development of the sector and the resolution of financial and credit issues.

Originality and Scientific Novelty of the Research: The author’s approach to issues such as the development of the agricultural sector, the elimination of financial deficiencies in this area, and ensuring the accessibility of financial resources for agricultural producers reflects the originality and novelty of the article.

Keywords: Agricultural sector, imports, sustainable development, subsidy, grant, financial issues, investment, loan, consulting services, state support, etc.